

POVZETKI INTERDISCIPLINARNE RAZPRAVE OKOLJSKE AKADEMSKE MREŽE

Okoljska akademska mreža je organizirala interdisciplinarno razpravo z naslovom »Okoljska streznitev ob energetske realnosti - ali jo potrebujemo«, ki je potekala 17. decembra 2009 na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani (www.micelij.net/OAM), in sprejela naslednja stališča:

1. Okoljska akademska mreža pri strateškem in konceptualnem premisleku o energetiki v Sloveniji izhaja iz prepričanja, da je treba na področju energetike izpeljati pomembne strukturne spremembe zaradi okoljskih, socialnih in ekonomskih razlogov.
2. Področje energetike razume kot pomembno razvojno komponento, ki pa je ne gre več razumeti le kot pogoj ekonomske rasti in odpiranja novih delovnih mest, temveč tudi kot pomembnega neposrednega ali posrednega onesnaževalca okolja in/ali nosilca povečanega tveganja v prostoru, kar znižuje kvaliteto bivanja. Še posebej izpostavlja prepričanje, da morajo biti strukturne spremembe v energetiki usmerjene k zmanjševanju energetskih okoljskih pritiskov in prilagajanju planetarnim zmogljivostim okolja, saj emisije toplogrednih plinov na prebivalca Slovenije za 4-5-krat presegajo zmogljivosti ozračja.
3. Zaradi posebnega mesta energetike v družbenem in ekonomskem razvoju in njenih inherentnih zakonitosti ima vsakokratna javna oblast odgovornost, da se mora, v kolikor želi preiti od šibkega k uvajanju močnega koncepta trajnostnega razvoja, še posebno pazljivo lotiti strukturnih sprememb v energetiki, ki bodo imele dolgoročne in tudi protislovne učinke.
4. Okoljska akademska mreža opozarja predvsem na naslednje konceptualne premike, ki jih gre upoštevati pri oblikovanju energetske politike (policy):
 - 4a. *od nacionalnega k evropskemu okviru*

Strukturne spremembe na področju energetike niso več le stvar posamezne države članice EU, temveč je treba spremembe zastaviti v kontekstu usmeritev EU na področju energetike in njenih normativnih okvirov, saj v zadnjih nekaj letih dobivajo institucije EU na področju energetike vse več pristojnosti, ki jih morajo države članice, tudi v izogib sankcijam, vplesti v svoje nacionalne normativne okvire, politike, strateške usmeritve in načrte. To pa ne pomeni, da se jim je treba slepo birokratsko podrediti, ne da bi naredili temeljit razmislek.
 - 4b. *od interesov proizvajalcev k zadovoljevanju potreb porabnikov*

Politike na področju energetike ne gre več prvenstveno koncipirati in utemeljevati le na interesih proizvajalcev in/ali dobaviteljev energentov, temveč je treba zastaviti strukturne spremembe na potrebah tako proizvodnih kot drugih potrošniških kapacitet.
 - 4c. *od investiranja v proizvodnjo k varčevalnemu investiranju (negativi)*

Zadovoljevanje potrebe po električni energiji v naslednjih nekaj desetletjih ne gre več zastaviti tako, da bi morali graditi vedno nove proizvodnje kapacitete, temveč

je mogoče do novih kilovatnih ur, ki bodo na razpolago, priti tudi z racionalno in bolj učinkovito rabo električne energije. Investicije na področje potrošnje morajo imeti prednost pred investicijami v proizvodnjo električne energije, ker so preprosto iz različnih zornih kotov sprejemljivejše. Tu mislimo na pridobivanje kilovatnih ur z zapiranjem energetske potratnih podjetij, ki dobivajo električno energijo po subvencionirani/nizji ceni, ki še neposredno ali posredno obremenjujejo okolje in so na spodnjem robu socialno sprejemljivih delovnih mest, pa do gradnje novih oz. adaptacij starih javnih in zasebnih objektov.

4d. od potratne tehnologije k varčni tehnologiji

Porabe električne energije na individualni ravni, na ravni gospodinjstev, proizvodnih kapacitet in sicer tako na lokalni, regionalni kot na nacionalni ravni ne gre več prepuščati spontanosti, temveč jo gre omejevati z uvajanjem energetske manj potratnih tehnologij tako na področju proizvodne kot na področju potrošnje.

4e. od naključne k preišljeni porabi električne energije

Porabe električne energije ne gre več jemati po načelu »naravne danosti«, ki utemeljujejo njeno neracionalno trošenje, temveč je treba stimulirati preišljene in kreativne pristope pri njeni racionalni rabi in v tej smeri spodbujati tako posameznike kot organizacije na različnih področjih in na različnih ravneh, pri tem pa ima permanentno energetske izobraževanje in ozaveščanje ljudi kot potrošnikov ključno vlogo, ki tudi preprečuje managersko in politično manipuliranje, ko gre za vsiljevanje ene rešitve kot edine prave.

4f. od centralizacije k decentralizaciji proizvodnje električne energije

Na področju proizvodnje električne energije je treba preiti od samo velikih proizvajalcev električne energije k proizvodnji na individualni, hišni, lokalni, regionalni, nacionalni, regijski in evropski ravni tako, da se izkoristijo razvijajoče se tehnološke možnosti in posebnosti prostorskih in okoljskih zmožnosti in zmogljivosti.

4g. od okoljsko problematičnih do okoljsko sprejemljivejših proizvodnih tehnologij električne energije in toplote

Proizvodnje električne energije in toplote ne gre več zasnovati na tehnologijah, ki so potencialno rizična za okolje in prostor in ki bi obremenjevale bodoče generacije in/ali na tehnologijah, ki neposredno onesnažujejo okolje, temveč na novih tehnologijah, ki temeljijo na obnovljivih virih energije in ki bi imele čim manjši negativni vpliv na okolje in prostor.

4h. k bolj okoljsko sprejemljivemu prometu in transportu

Promet in transport, ki postavlja v ospredje prevozna sredstva z motorjem z notranjim izgorevanjem, je glavni onesnaževalec zraka v večjih mestih in v Sloveniji sploh, zato je treba spodbuditi alternativne oblike prometa in transporta in uvajati okolju prijaznejše tehnologije za mobilnost ljudi in blaga (javni promet, železniški promet, električna vozila ipd.).

5. Okoljska akademska mreža opozarja tudi na potrebo po demokratizaciji energetske politične arene ter komunikacijskih in odločevalskih procesov in predlaga spremembe (polity in politics):

5a. od zaprte k odprti energetske politični areni

Strukturne spremembe na področju energetike ni mogoče izpeljati, ne da bi posegli v redistribucijo politične moči tistih akterjev, ki so bili do sedaj nosilci razvojne energetske paradigme in so odločilno sooblikovali politične, normativne in razvojno-strateške odločitve. Demokratizacija energetske politične arene je zato imperativ, ki

ga je mogoče in ki ga je treba utemeljiti z Arhuško konvencijo. Sistemsko gre okrepiti predvsem tiste akterje, ki so nosilci drugih ne-proizvodnjih interesov in vizij.

5b. od javnega poročanja o različnih proizvajalcih k poročanju o dilemah energetske politike

Širše javno razumevanje potrebe po strukturnih spremembah v energetiki, o njihovem obsegu, dilemah in možnih alternativah ter možnostih, v katere se lahko vključijo tako posamezniki kot organizacije, in sicer na področju proizvodnje kot porabe, v komunikacijske in odločevalske procese in kasneje tudi v procese implementacije, je ključnega pomena za uspešen začetek prestrukturiranja. Zato poročanje medijev le skozi oči proizvajalcev in dobaviteljev energentov ali njihovih strokovnih advokatov omejuje razumevanje in domet strukturnih sprememb v energetiki. S takšnim parcialnim poročanjem mediji onemogoča dojetje teh sprememb v kontekstu proizvodnje-porabe, starih-novih tehnologij, sedanje-bodoče generacije, okoljsko onesnaževanje in tveganja-okoljsko znosnejše bivanje ipd.

6. Okoljska akademska mreža zato v sklepnih mislih poudarja, da strukturne spremembe na področju energetike, katerih dolgoročni rezultat naj bi bil čim manjše neposredno obremenjevanje prostora in onesnaževanja okolja ter zmanjšanje rizika na minimum in ki zato ne bo prekomerno obremenjeval sedanje in bodoče generacije, terjajo - in Okoljska akademska mreža zato upravičeno pričakuje, da javna oblast sprejme

6a. demokratične spremembe v energetske politični areni in tako omogočila, da v komunikacijski in odločevalski proces vstopijo akterji in zastopniki tistih akterjev, ki so nosilci ne-proizvodnih oz. ne-dobaviteljskih interesov, ki so prvenstveno zainteresirani, da se določi takšna smer razvoja energetike, ki bo stabilno omogočala nadaljnji razvoj slovenske družbe v duhu močnega trajnostnega razvoja

6b. da se bo energetska politika in pripadajoča strategija, načrti in normativni okviri utemeljila na tem novem konceptualnem izhodišču, ki bo upošteval poleg novih dejstev (Slovenija v EU), tehnoloških inovacij in trendov razvoja v energetiki (OVE) ter druge strukturne spremembe in trende (URE) še potrebo po evropeizaciji, decentralizaciji, lokalizaciji, odgovornem potrošništvu, stabilnem dolgoročnem zadovoljevanju potreb po energiji, po uveljavljanju močnega trajnostnega razvoja ter investiranja najprej v segmente, ki nudijo po eni strani nižjo ceno dobljenih kilovatnih ur, hkrati pa nižjo raven okoljskega in prostorskega obremenjevanja in/ali tudi minimalni rizik za okolje in prostor.

7. Okoljska akademska mreža stoji na prepričanju, da potrebnih strukturnih sprememb v družbenem in ekonomskem razvoju Slovenije, ki bi bile okoljsko in prostorsko sprejemljivejše za sedanjo in bodoče generacije, ni mogoče začeti niti doseči, če se ne spremeni razvojni model v energetiki. Zato ob upoštevanju dolgoročnega razvojnega, podnebnega, okoljskega, zaposlitvenega in etičnega vidika nasprotuje načrtovani gradnji bloka 6 TE Šoštanja in drugega bloka JE Krško, ki pomenita nadaljevanje netrajnostnega razvojnega vzorca trajne rasti proizvodnje in porabe energije in hkrati izrivanje URE in OVE kot alternativne opcije tudi v prvi polovici 21. stoletja.

V imenu OAM povzetke pripravili:

- prof. dr. Andrej A. Lukšič
- prof. dr. Dušan Plut
- dr. Lidija Globevnik

Ljubljana, 23. januar 2010